

EX LIBRIS

**KØBENHAVNS
RAADHUS-
BIBLIOTEK**

KIØBENHAVN

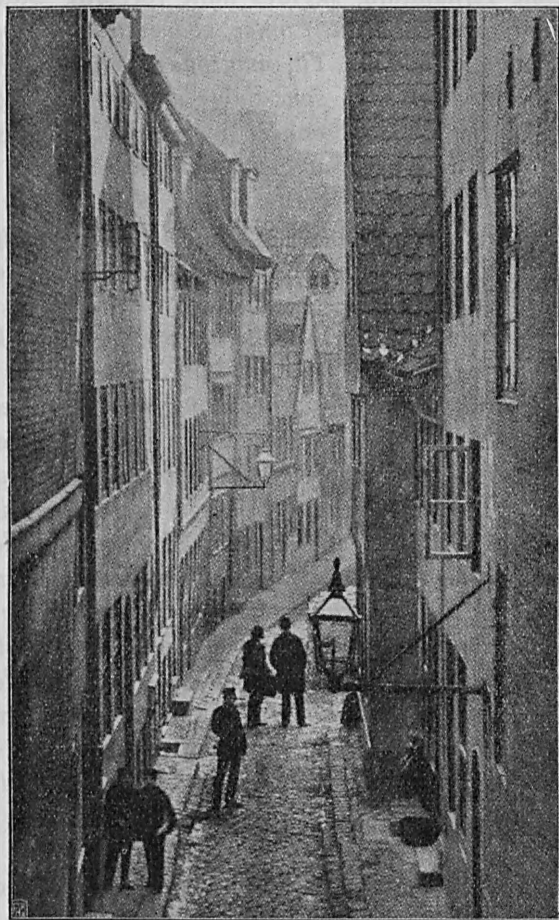
PEDER MADSENS GANG

HISTORISK-TOPOGRAPHISK BESKREVEN

VED

O. C. NIELSEN,

CASSERER, TOPOGRAPH.

Peder Madsens Gang set fra Grønnegade.

ARNOLD BUSCK

KIØBENHAVN

1935

FORORD

Denne Afhandling skyldes mine fortsatte Studier og Syslen med topographiske Emner vedrørende Kjøbenhavn, og det er mig til enhver Tid magtpaaliggende at vise den største Nøjagtighed, men som Følge af den Ufuldkommenhed, der klæber sig ved enhver menneskelig Virksomhed, kan det næppe undgaaes, at der maatte indsnige sig enkelte hændelige Fejlskrivninger med Hensyn til et Tal, en Betegnelse etc. under det omfangsrige Materiales Gennemgranskning, Supplering, Optegnelse, Renskrivning og endelig sat og trykket, saa at denne sexdobbelte Behandling, uagtet al anvendt Omhu, let kan bevirke, at et eller andet kommer til at fremtræde med en feilagtig Angivelse, og for saadan eventuel Ufuldkommenhed udbeder jeg mig Overbærenhed.

Naar det omhyggelige Eftersyn og Studie af det indhentede Biblioteks=Materiale er tilendebragt, gaar jeg videre med Emnets Uddybning støttet til min egen store historisk=topographiske Samling af Værker, Skrifter, Afbildninger etc., som jeg har anskaffet mig, efterhaanden som mine Spareskillinger tillod Forøgelse, jeg ofrer det meste af min Fritid paa Granskning og Udarbejdelse, jeg bekoster selv Bøgerne trykket og udgivet, og som Følge af den lave Butikspris taber jeg nogle Ører paa hver Bog, der bliver solgt, men alligevel vil det — fremtidig som hidtil — være mig en kær Opgave at fortsætte med Udgivelsen i det Omfang, som jeg faar Tid og Raad dertil.

Jeg udsender da Hæfte Nr. 39, og i Haab om at ogsaa dette vil blive modtaget med samme Velvilje og For=

staaelse, som alle de forudgaaende, vil jeg glad og fortrøstningsfuld gaa til de næste Skildringer, i Bevistheden om i enhver Retning at have ydet det meste jeg formaaede for paa denne Maade at være med til at udbrede Kendskabet til Kjøbenhavns Historie og Topographi.

Specielle Kildeangivelser.

Dr Archivar O. Nielsen: Kjøbenhavns Diplomatarium
do. Kjøbenhavns Historie

H. C. Bering Liisberg: Kjøbenhavn

Carl Bruun: Kjøbenhavn

L. Both: Kjøbenhavn

Carl C. Christensen og Axel Henriques: Strøget

Carl C. Christensen: Fra Voldenes Kjøbenhavn

do. Fra Grønnegade Kvarteret

Hugo Matthiessen: Kjøbenhavnske Gader 1728—1795

Daniel Bruun: Land og Folk

Georg Borup og Peter Linde: Vor gamle Hovedstad
samt Dagblads- og Ugeblads-Stof.

FORFATTEREN

*Hvad man i Ungdommen nemmer,
man ej i Alderdommen glemmer.*

PEDER MADSENS GANG

Denne længst forsvundne, trange og halvmørke, kun 5 Alen bred, Gang eller Gyde, hvis Omraade i det væsentlige strakte sig over nuv: Ny Østergades Areal, hørte til den Række af snævre, snavsede og uhumske Gyder, som Staden i gammel Tid var saa rig paa, men en senere Tids Ombygninger og Ildebrande næsten helt har udryddet, og det var en sand Velgerning mod Byen, da Peder Madsens Gang omsider blev sløjfet. Den Slags sure, skumle Smøger, Slipper eller Gennemgange, usle, forkuede Passager, indelukket af tæt befolkede Bindingsværkshuse og listende sig lyssky ind mellem Rønner, Baggaarde og Plankeværker, trak sig som sorte Striber i Bunden af den gamle Bydel, ulovlige Udvæxter paa tilstødende Bagbygninger kneb deres Vægge endnu mere sammen, saa Brandvæsenet uroligt maatte minde om, at man i Tilfælde af Ildsvaade vilde være ude af Stand til at komme frem med Slufferne i Peder Madsens Gang og lignende smalle Smaapassager.

Kun sjældent kunde et Solstrejf finde Vej til Peder Madsens Gang og stryge Guld over de ældegraa Mure, Luften stod stille mellem Murene, og Gydens Krumning hindrede Blæst i at feje befriende ud i den Dunst, som rugede i dens Bund. Husene i Gangen var smalle, og tværs over de mørke Gaardsrum var, fra Forhuse til Baghuse, trukket Snore til Tørring af Beboernes Vasketøj. Det var ogsaa besværligt at færdes her, hvor en Vogn havde vanskeligt ved at komme frem i den trange Gyde,

og Fodgængere maatte møjsommeligt holde sig langs Husvæggene.

Peder Madsens Gang mandede ud i Østergade, hvor-

Indgangen til Peder Madsens Gang fra Østergade igennem Svaneapothekets Port.

fra man kom til Gangen gennem Porten, der hørte til Svaneapotheket, og oven over denne Port var anbragt en forgyldt Svane. Var man først kommen igennem Porten,

havde man for sig den uendelig trist udseende Gyde med alle de usle Rønner, den ene klinet op til den anden, lige smal og skummel paa sin krummede Vej helt igennem til Grønnegade. Passagen var saa smal, at der ikke var Plads til 2 Rendestene, som i andre Gader, og derfor var her kun een, der gik i Midten af Gangen. Som Følge af at Gangen løb ud til selve Østergade, dette Modens Centrum, en levende Passage, en Menneskevrimmel fra Morgen til Aften, var det blevet nødvendigt at overdække den stinkende Rendesten gennem Porten og ud over Fortovet med Brædder.

Peder Madsen — efter hvem Gangen fik Navn — havde i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede opført en Række Smaahuse eller Vaaninger nærmest ud mod Grønnegade paa den bageste Del af den store Grund, der havde hørt til Parsbergernes og Hak Ulfstands Gaard. Disse Huse kaldtes efter ham Peder Madsens Huse, og til dem anlagde han en Stump Gade, nemlig det Stykke af Peder Madsens Gang, der rakte fra Grønnegade til omtrent ud for nuv: Hovedvagtsgade. Derefter anlagde han Pistolstræde, som oprindelig kaldtes Peder Madsens Gang. Peder Madsens Samtidige, Erhart Trompeter, besad Husrækken nærmest Østergade, men da han ikke var nær saa kendt en Mand som Peder Madsen, saa fik Gangen ikke Benævnelsen „Trompetergangen“, men kom til at bære Peder Madsens Navn.

Peder Madsen, hvis Navn stedvis forekommer som Peter Matsen og Peder Madtzen, var en virksom og vel-situeret, en meget anset og betroet Borger. Til at begynde med var han Brygger, og ejede en Bryggergaard i Snare Gade, men var ellers Kræmmer. Han steg stadig i Stadens Agtelse, og kom efterhaanden ind i adskillige vigtige Hverv, saaledes flere Gange valgt som Tillidsmand og været Rodemester. 1610 var han Oldermænd for Rodemestrene og Kæmner fra 1615 til 16. Peder Madsen døde omtrent ved Aar 1620.

En Del af Smaahusene paa den nordøstlige Side af Gangen grænsede ud til Hotel d'Angleterres Have, og

havde rimeligvis i den første Tid været Butikker eller Boder. Den sydvestlige Side bestod for en Del af Baghuse til Østergade.

I gammel Tid var det en almindelig og smuk Skik, at bedrestillede Folk betænkte de Fattige og Husarme, og skænkede dem Gaarde, Boder eller Vaaninger, ja, undertiden fulgte der ogsaa med, Penge, Klæder, Indbo etc. Fra 1549 haves en Fortegnelse over disse „Siælegaver“, som de kaldtes, og deraf ses, at langt den overvejende Del af Gaverne var Gaarde og smaa Huse, og i 1634 findes saaledes indført i „Protokol for Egendomme udi Nicolai sogn“:

„Peder Madsens Gang paa Østergade

„En wonning inde udi Peder Madsens Gang, som de „fattige hafuer arfuit effter sahl: Kirsten, Jens Andersen drabanters. Derpaa findes herhøes nederlaugt „thou pergaments breffue och thuende papiirs adkomst „breffue och skiøder. Giffuis udaff samme wonning „aarlig leye 16 sldr.“.

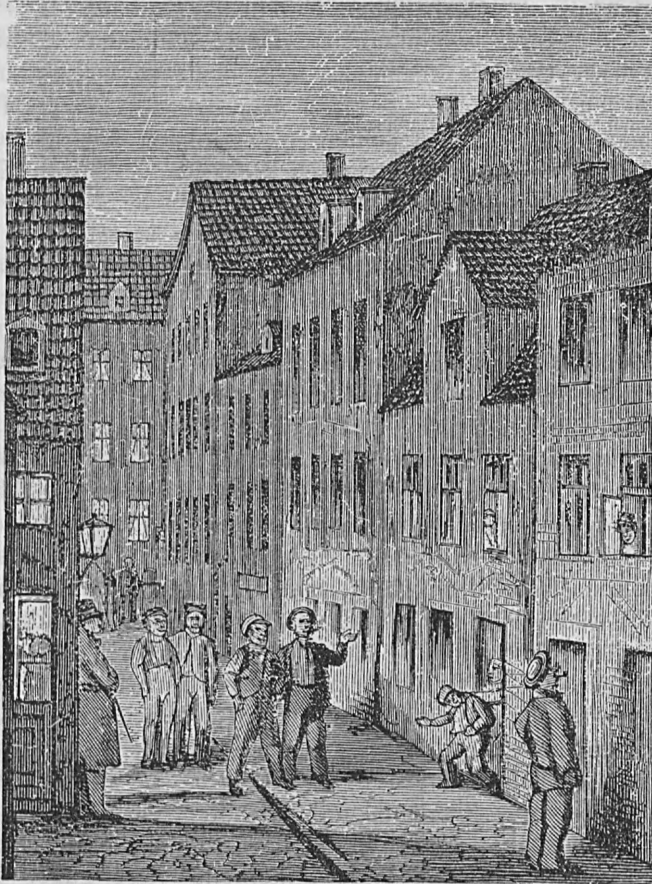
Gennem Tiderne var Beboerne i Gangen næsten udelukkende Fattigfolk, som stillede de mest beskedne Fordringer til Lejlighed, og klagede ikke over deres Skæbne, tværtimod, de hyggede sig saa godt Forholdene tillod det, og nød den krydrede Duft, der sivede ud fra Logihusenes Køkkener, naar Lammedriversnes Livret stod paa Komfuret. 31 Octb. 1659 fik de fleste af Gydens Beboere, Vedtegningen „Fattig“, og den eneste Standsperson i Mandtallet var:

„David Løchtemager, Captain i Kgl: Maj: Tieniste“.

Som man kan tænke sig til, herskede her kun lidet hygiejniske Forhold, saaledes fandtes i Gydens Nr 5 et Brændevinsbrænderi, hvortil hørte et Koholderi paa 21 Køer, der var opstaldet i Baghusets Etager, til hvilke de blev hejset op i Længer og med Vindetoug, og aldrig kom herfra i levende Live. Denne Ejendom og Nr 7 husede ikke mindre end 78 voxne Personer foruden Børn, medens andre af Husene indtoges af Udydens Præstinder.

I første originale Grundtaxt af 1661 „paa alle gaarde,

huuse och eyendomme wdi Kiøbenhafn“ findes Fortegnelse over samtlige Husejere i Peder Madsens Gang, saaledes: Jens Andersens qvinde — Lauridtz Thømmermand

Peder Madsens Gang.

— Christopher Hochmand Drabant — Hans Justsen —
David Løchtemager — Dirich Dreyers encke — Jens Nielsen —
Anne Jensis — Jens Christensen Drager — Haagen Tømmermand —
Giermand Andersen — Jens Nielsen Dra-

bants enche — Niels Christensen — Inger Pedersdaatter — Frands Joensens huus.

I Grundtaxten 1668 nævnes følgende Husejere: Een gammell waaning de fattige tilhør — Lauertz Tømmermands hus — Christopher Kopmand Drabant — Hans Josten Captein wonningh — David Lindeman Drabant — Dirich Dreyers enche — Jens Nielsens wonningh — Anna Jensis woningh — Hans Aagesen — Haagen Tømmermand — Børre Steenhugger — Johann Kioldersvends waaningh — Niels Christensen Roskild — Søfren Christensen Seigeleger — Frands Joensen.

Paa de Tider, da Husene for den største Del var Bindingsværk og daarligt bygget, gik Folk i en stadig Skræk for Brand, og da navnlig i de smaa Stræder og Gyder med deres tæt, sammentrængte Befolkning i mere eller mindre skrøbelige Huse. En Ildsvaade fremkaldte en uhyre Rædsel, saaledes berettes om en ulykkelig Brand i Peder Madsens Gang d. 14. Febr. 1674:

„Om Natten opstod i S. Nikolaj Sogn i Peder Madsens Gang en ulykkelig Ildebrand, hvorved 4 Huse, „dog smaa, ødelagdes, og i samme Brynde blev nogle „Mennesker opbrændte, og nogle siden af en Skorsten, „som faldt, lemlestede, men af Ilden, der da endnu „varede, blev tre Børn, som sad i Luen, uskadte ud- „reddede.“

Ingen af de store Bybrande naaede dog frem til Peder Madsens Gang og omliggende Qvarter, men om det var sket, kan man let sætte sig ind i, hvilken rædselsfuld Panik og hjælpeløs Forvirring dette havde afstedkommet her, hvor Vogne hverken kunde komme frem eller tilbage, hvor Mandskabet ingen Plads havde til at tumle Sprøjterne, og hele Gyden vilde uhjælpelig være gaaet op i Luer. Det maa derfor regnes for et mærkeligt Held, at der ved Branden her i 1674 ikke gik mere i Løbet af Gods og Mennesker.

Peder Madsens Gang fik ret snart et gyseligt Rygte, ligesom adskillige andre af de obscure Smøger og Gange rundt om i Staden, hvor der idelig forefaldt Simpelheder,

Optøjer og Slagsmaal. Grundejerne i Nærheden af Peder Madsens Gang følte sig stærkt generet af de urolige og støjende Naboer, og der indløb mange Klager fra de Omboende, hvilket havde til Følge, at der af og til maatte træffes Forholdsregler. Saaledes berettes det, at der d. 14. Marts 1673 blev taget Syn over 2 tillukkede Stræder, der forbandt Snare Gade og Læderstræde med Stranden. Det ene var ved Birgitte, Hans Mandixens Ejendom i Snare Gade, nu Assistenshuset, der med en Port var lukket i begge Ender, men dog af Arilds Tid havde været et frit Byens Stræde og de tilgrænsende Genboer til en fri Passage, hvilke Genboer gærne vilde havde det aabnet. Det bestemtes da, at det kunde holdes aabent om Dagen, men lukkes om Natten, for som det siges „formedelst Urenligheds Samling og anden Uskikkeligheds Begængelse“. — Det samme bestemtes om det andet Stræde, „Nissegangen“, men man mente ogsaa, at det kunde forblive ved det gamle, saaledes at de af Genboerne, der begærede det, kunde faa Nogle til Strædet. Samme Skæbne havde Peder Madsens Gang nær lidt, idet en adelig Frue, Else Parsberg, d. 3 Marts 1675 skrev til Griffenfeld:

„Jeg taledede vel et Par Ord forgangen med Ed: Højgrevelige Excellence, om han vilde være saa god, og være mig behjælpelig med, at jeg maatte lade lukke Peder Madsens Gang, eftersom der boer kun Skarnsfolk, de fleste der er, og er ikke nyttig til andet, end til at skjule mange Skarnsfolk, som, naar de gør Klammeri paa Gaderne, da retirere sig derind, og Pladsen har jeg købt til min Gaard, men har dog ladet tale med Borgmester og Raad derom, som nu endelig har resolveret, at jeg skulde supplicere til Hans Majestæt derom, som jeg tror nu vel, at er sket. Jeg har og bedet Kommandanten, at naar han har den Ære at tale med Eders Excellence, at han da vilde tale derom.“

Fru Parsberg ejede en stor Gaard med Have og Grund nær Gangen, og paatænkte at bygge, hvilket dog var afhængig af, om Gangen maatte lukkes eller ikke,

men alle Klager og Forestillinger prellede af, og der skete ikke noget dengang. Den slemme, ildesete Peder Madsens Gang, hvor Livet havde ringe Kaar og Dyden endnu ringere, fik fremdeles Lov til at existere, Uskikkelig og Tarvelighed, Nød og Elendighed, Laster og Lidenskaber, florerede videre i denne fattige, forhutilde Gyde, og skøndt kun nogle faa Skridt fra Byens fornemste Hovedgade, blev det forargelige og tøjlesløse Leben i Gangen dog taalt til ind i 1870'erne.

Det ses, at 20. Octb. 1683 erholdt 36 Personer kongelig Confirmation paa Bestalling som Ligbærer og heriblandt findes:

„Hans Aagesen i Peder Madsens Gang“.

Ifølge Grundtaxten 1689 staar følgende opført som Husejere i Peder Madsens Gang:

De fattiges huuse — Engelbret Olsen baadsmand, sidder fangen i Tørchiet — Sørren Munch bødker, maanidstienner — Hans Stampe raadmands huus — Jørren Pedersen schoemager — Anders Engelsenn, tømmermand paa Holmenn — Hanns Riber, skoemager — Moridz Jensenn høchers huus — Hanns Aagesenn øltapper — Hanns Nielsenn Iislands arbeids karl — Maren Borges stenhuggers enche, nu Guthorm Tromsen — Annders Nielsenn schibstømmerman — Rasmus Larsenn, viceterer — Michel Kabeboe schoemagers 2de vonninger — Erlannd Jensen tømmermands encke — Tormannd Larsenn tømmermand — Claus Kiemwigs enches huus — Niels Jensen stoppers huus med en vonning — Capitain Berns huus — Andreas Gregoriusen skræder — Poul Jensen brendewinsbrenders huus med en vonning — og under Østergade: Hans excellence hr. Knud Tott med 2de wonninger i Peder Madsens Gang.

Fra 1728 har man i Mandtalslisterne over Beboerne af de — ved den store Bybrand — skaanede Bydele en Fortegnelse ogsaa over Beboerne af Husene i Peder Madsens Gang, og det fremgaar deraf, at det her væsentlig var fattige Folk, en Mængde Soldater og Matroser, gamle pensionerede Folk, Brændevinsbrændere og Koner, som

holdt Udsalg af Øl i Smaapartier, og Haandværkere, som var flyttet herhen, efter at deres tidligere Bolig var brændt, og her fandt Husly hos Folk, der var lige saa fattige, som dem selv.

I gammel Tid var det paa de to officielle Flyttedage tilladt de forskellige Husstande, overalt i Staden, ogsaa i Hovedgaderne, at kaste al mulig Skrammel, Resterne af et Stolesæde, Dynner, Madrasser, Sengehalm og allehaande kasserede Rekvisitter i Bunker ud paa Gaden, i alles Paasyn vendte Beboerne saa at sige deres Lommer og krængede ud i Dagens Lys alt, hvad Husene ellers gemte. Paa disse Dage har der ogsaa i Peder Madsens Gang været Liv og Røre, Travlhed og Halløj fra tidlig Morgenstund, saa iværksatte Beboerne Gangen igennem en Generaludrensning fra Stuer, Kældere og Gaarde, og hele denne fantastiske Mængde af defecte Ting havnede ude paa selve Østergade, hvor Fortov og Kørebane halvvejs spærredes af Barrikader af opstablede Meubler. Elendighedens Pulterkammer af Skrammel og Ragelse væltedes sammen med Pjalter og muggent Sengehalm, uappetitlige Bunker, fyldt med blodtørstige Graadyr og Væggetøj, henlaa til behagelig Disposition for Unger og Fattigfolk. Og som det var her, saaledes allevegne i Byen, de Ældre iblandt os mindes med Gru det forskrækkelige Roderi og Svineri paa saadanne Dage, hvor Byen lignede en Kæmpelosseplads, hvis modbydelige og stinkende Indhold omhyggeligt gennemrodedes af fattige Mænd og Kvinder. Det var glade og livlige Dage for Gadeungdommen, der boltrede sig af Hjærtens Lyst mellem alt det Ragelse, og spillede Bold med alt, hvad der kom inden for deres Rækkevidde, og gamle Kedler, Kasseroller, Spande og Kar, helt eller delvis bundløse, rutschede hen ad Gaderne. Ved indtrædende Regnskyl flød det altsammen ud i en Pærevælling, men indtraf det med Blæsevejr, blev det først rigtig galt, for saa fløj det fra Bunkerne ophvirvlede Fejeskarn, Papir, Snavs og Sengehalm rundt i Gaderne, hvor de Folk, der færdedes, nemt kunde risikere at faa Invasion af de bekendte, springende Smaadyr.

Naar Dagen var til Ende, og Stilhed og Mørke sænkede sig over Staden, laa Gader, Stræder og Torve hen i et skrækkeligt Uføre af skidne Halmdynger, Udflytnings Signaler, som kunde gøre tungsindige Mennesker syge om Hjertet ved Tanken om al den Elendighed og Kval, som havde hvilet paa disse udslidte Lejer af Straa. Flyttedags Udrensningerne henlaa til videre Bortfjærnelse Dagen efter paa Kommunens Regning, men selvfølgelig var de forhaandenværende Skraldevogne ude af Stand til i Hast at fjærne alt dette Affald.

I dette Syn af Hovedstaden, som den flød i Bunker af alskens Ragelse, var der næsten noget symbolsk, hver Familie ryddede mere eller mindre ud i sit fædrene Bo, mangen ærværdig Tradition slængtes foragteligt bort, nye Tanker og nye Idealer bragte gamle Mure til at vakle, men Flyttedags Roderiet fortsattes Aar efter Aar, indtil et Tillæg til Politivedtægten omsider, d. 20. Febr. 1890 satte en Stopper for dette fra Forfædrene nedarvede Gadegriseri, og Octb. Flyttedag 1889 var sidste Gang, at Folk paa Østergade og i de øvrige Gader saå Halmbunkerne blive rodet igennem af Manden med „Syvtallet“, denne Fortidens Figur, bevæbnet med et Syvtal, dvs, en Stok med et skraat, indhugget Søm, med hvilket han ragede eller spiddede værdifuldere Sager frem af Bunkernes Kaos, og det indhøstede kom i hans medbragte Sæk.

Peder Madsens Gang havde i Aaringer været Bystyrrelsen en Torn i Øjet som Følge af dens lidet hygiejniske Forhold, men der var dog ikke gjort alvorlige Skridt til at faa Gangen nedlagt. I Marts 1846 havde Xylograph A. C. Flinch forelagt en detailleret Plan, der gik ud paa at sløjfe Gangen og omdanne denne til en Forretningspassage med Butikker baade i Stuen og de oven over liggende Etager. Planen var for Datiden storstadsmæssig, men den blev aldrig realiseret, thi den strandede paa dette, at Magistraten ikke vilde give Flinch Eneret paa Passagen. Først 27 Aar senere blev den til Virkelighed, omend paa en anden Maade end Flinch havde projecteret, men han oplevede ikke Sløjfningen af Peder Madsens

Gang, thi han døde d. 16. Aug. 1872, altsaa Aaret før den forsvandt.

1871 nedsatte Magistraten et Udvalg til at undersøge, hvad der kunde og burde gøres, for at forbedre de yderst uhumske Forhold, og i Novb. afgav Udvalget sin Betænkning, der gik ud paa, at Flertallet foreslog, at der skulde erhverves den fornødne Grund til Anlæg af en c. 15 Meter bred Gade fra Grønnegade indtil Svaneapothekets Grund, medens Mindretallet foreslog, at Gaden skulde føres helt igennem til Østergade, altsaa over Svaneapothekets Grund, men nu dukkede en privat Mand op paa Arenaen, nemlig Capitain, Malermester Riise, der for egen Regning tilbød at anlægge den nye Gade i de ønskede Dimensioner, og for at lette Planens Realisation, havde han allieret sig med Grossererne Adler, Brødrene Bing m. fl., der allerede havde erhvervet nogle af Husene i Peder Madsens Gang. Der blev indledet Underhandlinger, og alt syntes i 1872 at være klappet og klart, men da trak hans Støtteconsortium sig tilbage, saa Riise blev nødsaget til at opgive Planen.

Derefter rykkede en ny Mand frem, Muremester Wienberg, med væsentlig det samme Project, og Borgerrepræsentationen vedtog at afslutte en Overenskomst med Wienberg, som skulde stille fornøden Sikkerhed i Løbet af 6 Uger, og alt tegnede saaledes til at gaa i Orden med ham, men saa kom en fjerde Mand med sin Plan af langt større Dimensioner end de tre Forudgaaendes, og det var Privatbankens Directeur C. F. Tietgen, som den 2. Novb. 1872 havde dannet „Det kjøbenhavnske Byggeselskab“. Dette Selskab havde stillet sig som Opgave at overtage større Byggeentrepriser og deriblandt Bebyggelsen af Peder Madsens Gang. Det var ogsaa Selskabets Agt at erhverve Hotel d'Angleterre med tilstødende Bygninger mod Torvet og Gangen, foretage en Ombygning og paa Hotellets store Havegrund mellem Ny Adelgade og Peder Madsens Gang anlægge en ny Gade, Hovedvagtsgade samt Ny Østergade. Alt gik, som Tietgen ønskede det, og snart

hørte Peder Madsens Gang til det forsvundne Kjøbenhavn, som man kun begræd med tørre Taarer.

Ved disse store og omsiggribende Raseringer forsvandt, for at blive afløst af en ganske anden Architektur, foruden den berygtede Peder Madsens Gang tillige Gyden „Bag Hovedvagten“, en lille vinkelformet Smøge, der gik fra Kongens Nytorv bag om Hovedvagten, samt Fælles Gangen, „Prammandens Gang“ en af Datidens talrige lukkede Gyder eller Endeløsstræder, og Indgangen til denne var gennem en lav Gadedør i Ny Adelgade Nr 7. Gangen gik da parallel med Ny Adelgade bag Ejendommene Nr 9, 11, 13 og 15 ned mod Grønnegade, hvor den endte blindt. I Slutningen af April 1874 blev Husene Nr 5, 7 og 9 i Ny Adelgade og de tilbageværende Huse i Prammandens Gang samt Ejendommen Nr 24 i Grønnegade og den store Bygning bag Hovedvagten „Hotel Stør“ rømmet af samtlige Beboere. Nedbrydningen paabegyndtes kort Tid efter, og snart kom Turen til den gamle Hovedvagt.

Som Følge af Ny Østergades Anlæggelse forsvandt to af Østergades gamle Huse Nr 20 og 22. Til Nr 20 hørte et Hus, der laa bagest i Gaarden helt nede ved Pistolstræde med Facade til denne Smøge. Nr 22, hvis Grund kom til at danne Hjørnesteedet i den nye Gade, ejedes forøvrigt i 1663 af den kejserlige, østrigske Gesandt. I denne Ejendom var det, at Carl Neeindam i 1880 aabnede en Restaurant, der blev det Udgangspunkt, hvorfra han senere svang sig op til Hofhotelejer.

Svaneapotheket, Østergade 18, var i 1782 flyttet hertil, og dets Laboratorium vendte ud til Peder Madsens Gang. Apothekeren, som i 1782 nedsatte sig her paa Østergade, hed Mühlenstedt, og han berømmes som en saare kyndig Chymicus. 1872 opførte Apotheket den kendte — nu nedrevne — Ejendom med de forgyldte Svaner, der var anbragt over Apothekets Indgang. Helt glat gik det dog ikke dengang med Apothekets Genopførelse, navnlig ind mod Ny Østergade, thi her forblev i længere Tid to gamle Rønner staaende, den ene afstivet med Træstøtter, den anden dækket med Tagpap. Til Apotheket var knyttet en Material-

handel i Kælderen, og i 1872, da Dagspressen vrimlede med Annoncer om Heymann Blochs Helso, Sundhedssalt etc, var Materialhandelen ligeledes med i de averterendes Kor. I 1933 tog man fat paa Svaneapothekets Nedrivning, og i Januar 1934 var denne tilendebragt, Grundgravningen paabegyndtes, og paa den ryddede Tomt knejser nu en mægtig Bygning, et Palads af Jernbeton, Alfred Benzons Hus.

Østergade 24 ejes nu af Aktieselskabet J. Moresco, der i 1882 flyttede hertil fra Amager Torv 14. Paa Østergade indrettedes det store Kaabe- og Overstykkelager, efter at man i 1894 havde købt Ejendommen, Gadenummer 10 i Grønnegade. Det var et meget stort anseligt Hus med Frontespice og Smaasøjler under Vinduerne, og blev paa Grund af sit statelige Udseende kaldt for „Slottet“, og inde i den rummelige Gaard var der to Sidehuse og Baghus, hvori der baade var Kaffebrænderi og Beværtning. Fra Baghusets Vinduer var der Udsigt til Haven til Østergade 26, og fra Gaarden var der gennem en Dør i Plankeværket Udgang til det lille Pistoltorv. „Slottet“ havde i sin Tid tilhørt Manufakturhandler Magner, derpaa Grosserer Brinckmann, som i 1894 solgte det til Aktieselskabet J. Moresco, der lod det nedrive. I Begyndelsen af Juli 1894 var Nedrivningen tilendebragt og Grunden med dens gamle Kældere og Træender ryddet. Derefter rejste sig en smuk Fabriks- og Lagerbygning, der blev sammenbygget med Morescos Bygning mod Østergade 24, og saaledes kom til at danne et samlet stort Bygningscomplex, en Pryd for Quarteret. Ved denne Forandring blev der større Gaardsplads og med Udkørsel gennem Pistolstræde, der inden 1873 udmundede i Peder Madsens Gang.

Planen af det lille Pistolstræde og Pladsen inden for mindede i sin Tid ikke saa lidt om Skaffet paa en Pistol og fik derfor Navnene, Pistolstræde og Pistoltorv. Enkelte Steder kaldes Strædet for Lille Pistolstræde og Torvet for Store Pistolstræde. Medens Torvet nu danner en Del af Aktieselskabet J. Morescos Gaardsplads, hvortil en Trem-

meport for Enden af Strædet spærrer for offentlig Passage, ligger Strædet — kun 5 Alen bred — i det væsentlige uforandret og til behagelig Beskuelse. Pistolstræde, denne forhistoriske Levning fra hin Tid, da Peder Madsens Gang og nærmeste Qvarter var Elendighedernes Elendighed, er nu kun en Blindtarm, og denne saa korte og saa snævre Gang, andet er det jo ikke, har ikke ret mange Mennesker Ærinde til i Dagens Løb, men trods dens stille og tilbagetrukne Tilværelse havde det ivrigt reklamerende

Plakatrækken i Pistolstræde.

Kjøbenhavn for en Del Aar siden, mærkelig nok, en vis Tiltro til og Forkærlighed for Pistolstræde, idet den ene Plakattavle hang ved Siden af den anden, i lange Rækker, paa den sydlige Sides store Gavl. Her var Theaterplakater, Forretnings Clichéer, forældede og lasede Plakatrester, kort sagt, alt muligt andet, som i vor Tid slaes op paa Vægge og Plakatsøjler. Saa overklistet var Muren i Pistolstræde, at man forledtes til at tro, at hvert Centimeter var Guld værd. Der maatte aabenbart ogsaa paa Plakativæsenets Omraade have været noget, der hed Tradition, om

end det er vanskeligt at begribe, hvordan man nogensinde har kunnet tænke sig, at Reklamering i denne trange og skumle Gang skulde give Udbytte, da de Mennesker let kunde tælles, der stillede sig op og læste Plakater i Pistolstræde.

Af Ny Østergades ynkværdige Forgænger er der endnu tilbage Hjørnstedet af Grønnegade, Nr 26, og det tilstødende Hus i Ny Østergade. Naar denne gamle Hjørnebebyggelse ikke kom med ved Reguleringen af Peder Madsens Gang, skal Grunden efter Sigende være den, at Ejeren forlangte saa høj en Pris, at Byggeselskabet maatte opgive Købet.

Der er bevaret et haandgribeligt Minde fra Peder Madsens Gang, og det er et Ler-Relief, forestillende en Adelsmand med fjerprydet Baret, saadan som Standspersoner saa ud paa Christian den Tredjes Tid. Relieffet, som er udført af Kunstneren Statius von Düren i Lübeck, havde siddet indmuret over en Gadedør i Peder Madsens Gang. Slige Relieffer yndedes i sin Tid til Udsmykning af Husfacader, og flere Steder her i Landet ses de endnu paa deres Plads. Ellers var det meste decorative Billedhuggerarbejde, udført i lysgraa Sandsten, og som et smukt Exempel paa hvor skarpt og elegant denne lod sig behandle, kan det Fragment nævnes, som er indsat i Camillus Nyrops Gaard, Løvstræde 4.

Huset Nr 6 i Peder Madsens Gang var oliemalet og betydelig finere end de andre, og der har paa dette Hus været et i Sten temmelig plumpt, udhugget Brystbillede af en Mand i krigersk Klædning med en kraftig Ørnenæse og Fuldskæg, og der har været mange Gisninger om, hvem denne afbildede Mand kunde være. Nogle troede, at det var et Billede af Peder Madsen selv, men højst rimeligt er det dog at dette Billede skulde forestille en Drabant, som har boet der i det 17. Aarhundrede. Han har formodentlig bygget det paagældende Sted, og ifølge Datidens Skik sat et allegorisk Billede over sin Dør. Iøvrigt var der lige over for, over en Dør, afbildet en Svane, og i Nærheden fandtes der adskillige andre Sindbilleder over

Dørene. Rimeligvis har Drabanten ikke kunnet finde noget bedre at afbilde end sig selv, og Dragten var ogsaa fuldstændig en Drabants. Han var forresten ikke den eneste Drabant, som boede i Peder Madsens Gang, og i hvert Fald boede her senere i Tiden en Drabants Enke. Man maa erindre, at Drabanterne havde den Forret, ligesom siden adskillige andre Krigsfolk, at deres Hustruer maatte holde Skænk, og her var vel nok et godt Sted at skænke.

I Begyndelsen af Marts 1874 havde Byggeselskabet foreslaaet at kalde den nyanlagte, udvidede Peder Madsens Gang for Ny Østergade og Tværgaden fra denne Gade til Kongens Nytorv for Hovedvagtsgade. 16. Marts sluttede Borgerrepræsentationen sig — efter Magistratens Indstilling — hertil. Benævnelsen Ny Østergade havde iøvrigt indtil da været gældende for Store Kongensgades Forlængelse, nemlig Gadestrækningen langs den gamle Husarkaserne og Nyboder, fra Krokodillegade til Øster Port, men nu blev det vedtaget at lade dette Stykke indgaa som en Del af Store Kongensgade, for at undgaa Forveksling med Ny Østergade ved Østergade.

1906 overdrog Kommunen til et Consortium, Carreen mellem Gothers Gade, Møntergade, Gammel Mønt og Store Regnegade, og i de følgende Aar vendte man op og ned paa store Dele af den indre By, hvorved Christian den Niendes Gade blev fremtryllet, og store moderne Ejendomme opførtes i dette nye Qvarter. Ved den fortsatte Rasing brød man igennem — mellem Grønnegade og Store Regnegade — i Flugt med Ny Østergade, for at Forbindelsen med Østergade kunde blive fortsat. Den korte Gadestrækning, der her opstod, fik ogsaa Navnet Ny Østergade, og fremtræder i moderne Skrud med Asfalt, elektrisk Lys og nyder den Ære, at Sporvogne kører herigennem. Den interesserede Iagttagere vil have lagt Mærke til, at denne Stump Gade er en Art „naboløs“ Gade, hvortil kun de før nævnte Gaders Baghuse, Gavle, Gaardspladser og Plankeværker vender ud.

Tilbage er saa Stykket fra Store Regnegade til Christian den Niendes Gade, hvilket tidligere hed Lille Regne-

gade, og hvis gamle Huse, paa den østlige Side, endnu ligger der. Paa den modsatte Side, hvor alt er nyt, var fordem i Nr 7 et af Byens offentlige Dampkøkkener, men da Politiet førte en haardnakket Kamp mod de mange Dansebuler, som det vilde have afløst af et ordentligt, stort Lokale, foranledigede dette, at Dampkøkkenet i 1860'erne blev omdannet til en Dansebod „Aftenstjernen“ eller som den af den store Hob kaldtes „Stjernen“. Efter en over Orkesterpodiet anbragt mægtig Gas-Stjerne havde dette Lokale faaet Navnet „Aftenstjernen“, men allerede Aaret efter var „Aftenstjernen“ ikke længer Danselokale, men var blevet Sangpavillon, hvor der i 1866 optraadte Damer, som foredrog Solosange, Duetter og Terzetter. Desuden optraadte en berømt Harpevirtuos, ligesom der var Musiknumre for Violin og Piano. Senere blev der atter Danselokale her, indtil Bygningen og omliggende Quarter faldt for Øxen.

Lille Regnegade udgjorde i ældre Tider en Del af den Gade, der løb langs den indre Side af Volden og kaldtes „Ud mod Volden“, senere har Gaden staaet i Forbindelse med „Vismar Gangen“, der fra Gammel Mønt løb ind over Santa Claras Kirkegaard, senere Helliggejt Kirkes Assistens Kirkegaard, men i Begyndelsen af 1860'erne blev den herværende Gennemgang, ifølge given Tilladelse, aflaaet. Ved Hjørnet af Lille Regnegade stod i sin Tid en af de offentlige Vandposte, og denne var kendt for sit særlig gode Drikkevand. Lille Regnegade var lukket i den ene Ende, men ved de store Omkalfatringer i Quarteret, nedreves alle de gamle Huse, der laa og spærrede op imod nuv: Christian den Niendes Gade. Ved disses Fald blev Lille Regnegade en aaben Gade, men Navnet blev skrinlagt i 1910, og erstattet med Ny Østergade, som saaledes omsider, gennem mange Genvordigheder, kom til at danne den vigtige Forbindelse heltigenem fra Østergade til Christian den Niendes Gade.

Uden for de byhistoriske Meddelelser forekommer Peder Madsens Gang i Kontorchef W. Kornerups Memoirer, hvor Forfatteren fortæller om den Rædsel, der betog ham,

da han som halvvoxen Dreng blev sendt hen med en Besked i Smøgen ved Aftenstid, og i Skønlitteraturen er Gangen vistnok kun nævnt af den forfjamskede Institutlærerinde Frøken Trumfmeyer i „Aprilsnarrene“. Det var gennem Peder Madsens Gang, at hun var „vadét“, for at komme til Fru Bittermandels Institut, og hun havde fuldkommen Ret i, at hun maatte vade gennem Peder Madsens Gang, der jo næsten altid omtaltes som „en lang, oftest sølet Gyde“, og Frøken Trumfmeyer sagde derfor:

Saa gik jeg til Grønnegade,
Gav en Time der i Sang,
Derfra hid jeg monne vade,
Gjennem Peder Madsens Gang.
